

Volop innovaties in het opleidings- aanbod

De buurtsportcoach is niet meer weg te denken uit de maatschappij. Was sport eerst nog vooral een doel, tegenwoordig wordt sport en bewegen steeds meer ingezet als middel. Voor verbetering van de gezondheid, tegen eenzaamheid, om doelgroepen meer bij de samenleving te betrekken, je kunt het zo gek niet bedenken of een buurtsportcoach of cultuurcoach krijgt er mee te maken. "Het vak wordt steeds diverser, waardoor er een grotere behoefte bestaat aan ontwikkeling en bijscholing, zowel bij buurtsportcoaches zelf, als bij gemeenten en werkgevers. Er wordt daarom volop geïnnoveerd in het opleidingsaanbod", zegt Brigitte Musters, programmanager van het programma Landelijke Academie Buurtsportcoaches (LAB). TESSA DE WEKKER

“Scholen vroegen ons om een cijfer voor op het rapport. Maar dat zegt zo weinig over wat een kind heeft geleerd. We wilden dat goed in beeld brengen”

Wiebren Dijkstra (teamleider buurtsportcoaches Heerenveen/Súdwest Fryslân)

Eind 2021 hebben de vijf regionale buurtsportcoachacademies samen met het Mulier Instituut de behoefte aan bijscholing van buurtsportcoaches gepeild. De onderzoekers vroegen zowel buurtsportcoaches zelf naar hun behoefte als hun werkgevers. De peiling heeft veel informatie opgeleverd. Zo kwam, net als in een eerdere peiling van een aantal jaar geleden, naar voren dat er veel behoefte is aan informatie hoe een gemeentelijke organisatie eigenlijk werkt. Musters: “Buurtsportcoaches hebben veel verstand van sport en bewegen en van bepaalde doelgroepen, maar hoe de lijnen in een gemeente lopen, is niet altijd bekend. Naar aanleiding van die eerste peiling hebben we een pilot opgezet. Die werd als prettig ontvangen, met name door buurtsportcoaches met profiel B en C. Nu wordt de scholing verder uitgerold (zie kader, red.)” Uit recente onderzoeken kwam nog een aantal interessante mogelijkheden naar vo-

ren. Zo zien gemeenten graag dat buurtsportcoaches zich rond het thema bewegen in de openbare ruimte bekwamen. “Het gaat dan vooral om de kansen en mogelijkheden van de Omgevingswet en omgevingsvisie”, zegt Musters. “Die wet gaat vooral over wat niet mag, maar er mag en kan ook een heleboel wel. En hoe pas je dat dan toe in je aanbod als buurtsportcoach? Dan gaat het over het beweegvriendelijk inrichten van bijvoorbeeld een park, maar ook over subsidiestromen, het bespreekbaar maken van dit thema en inspiratie voor activiteiten”, zegt ze. Een aantal jaar geleden is hiervoor de leerlijn BIOR (Bewegen in de Openbare Ruimte) ontwikkeld. Deze wordt aangeboden door de regionale academies in samenwerking met verschillende hogescholen.

Een ander punt dat naar voren komt, is het inzetten van technologische innovaties voor het meten van het succes van sport- en beweegvoorzieningen. “Denk bijvoorbeeld aan technologie die meet hoe vaak en op welk tijdstip bepaalde routes of apparatuur wordt gebruikt”, zegt Musters. Maar er zijn veel meer mogelijkheden. Die leveren een schat aan data op, waarmee een buurtsportcoach zijn of haar programma kan verbeteren. “Het is interessant om te leren hoe je dat dan doet.”

Tools en apps

Datzelfde geldt voor tools die gebruikt kunnen worden om activiteiten bij te houden. Zo bestaat er het Buurtsportcoach Kompas. Dat is een monitoringstool voor gemeenten, werkgevers en buurtsportcoaches zelf om meer inzicht te krijgen in het werk van buurtsportcoaches en om het werk te evalueren en bij te sturen. “Niet

alle buurtsportcoaches vinden het leuk om met dit soort apps bij te houden wat ze doen. Het is administratie, veel buurtsportcoaches zijn doeners”, zegt Musters. Maar die data is waardevol om de kwaliteit van het eigen werk te monitoren. “Hoe gebruik je nou al die data en waarom is het belangrijk? Het kan bijvoorbeeld helpen bij het in kaart brengen van het rendement van het sport- en beweegaanbod. Zo kunnen buurtsportcoaches hun eigen werk kracht bijzetten en onderbouwen.” Niet alleen inhoudelijk is er veel beweging in het opleidingsaanbod. Ook de manier waarop scholingen worden gegeven verandert. En dat is niet alleen een kwestie van de vraag of een opleiding online of offline wordt gegeven. “Denk bijvoorbeeld aan hybride leeromgevingen.” Dat zijn een soort labs waarin studenten en professionals uit verschillende domeinen bij elkaar komen om van elkaar te leren. Musters: “Dat kunnen bijvoorbeeld allemaal mensen zijn die in een bepaalde wijk werken. Of mensen die met eenzelfde doelgroep werken vanuit verschillende invalshoeken. Dus niet alleen de buurtsportcoach, maar ook de welzijnswerker en de deskundige op het gebied van omgaan met pubers of juist eenzame ouderen. Leren uit een boekje en luisteren naar een expert alleen is niet meer van deze tijd. Dit soort labs bieden een innoverende manier om in de praktijk van elkaar te leren.”

Gymfolio-app

Vorig jaar won Gymfolio.app de Beter Bewegen Basisonderwijs Challenge van Sportinnovator. Inmiddels werken negen buurtsportcoaches op 24 basisscholen in Heerenveen met de portfolio-app voor

FOTO: GYMFOLIO.APP

de lessen bewegingsonderwijs en kunnen ook buurtsportcoaches van andere scholen(koepels) en gemeenten ermee aan de slag. “Het is wennen, maar het bevalt goed”, zegt Wiebren Dijkstra. Hij is teamleider van de buurtsportcoaches in Heerenveen en Súdwest Fryslân en zelf voormalig buurtsportcoach in Heerenveen. In die gemeente verzorgen negen buurtsportcoaches de gymlessen voor zo’n 4000 leerlingen op 24 scholen. “Scholen vroegen ons om van elke leerling in een paar zinnen de ontwikkeling te omschrij-

ven en er een cijfer aan te hangen voor op het rapport. Maar dat zegt zo weinig over wat een kind heeft geleerd. We wilden dat goed in beeld brengen”, zegt hij. Ze gingen met Excell aan de slag, maar dat kostte te veel tijd en de administratie was bovendien niet leuk. Dijkstra en zijn collega’s gingen op zoek naar een gebruiksvriendelijke app om op een eenvoudige én leuke manier de ontwikkeling van leerlingen bij te houden. Niet alleen wat betreft motorische vaardigheden, maar ook voor zaken als gedrag, samenwerking en door-

zetten. Tegelijkertijd wilde de gemeente Heerenveen een beter overzicht van het sport- en beweeggedrag van basisschoolleerlingen, zodat het stimuleringsbeleid eventueel zou kunnen worden aangepast. “Met deze twee vraagstukken zijn we met de ontwikkeling van de Gymfolio.app begonnen”, zegt softwareontwikkelaar Bart van der Hoeven.

Het resultaat is een digitaal portfolio voor het bewegingsonderwijs. Gymleraren kunnen op deze app per leerling een profiel aanleggen met informatie over de gym-

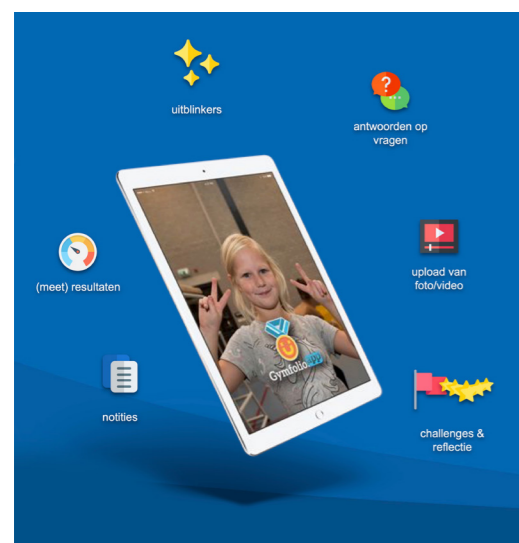
Drie tips om ook minder actieve en motorisch vaardige kinderen met plezier te laten bewegen in de wijk

Scholarshippers en buurtsportcoaches konden tijdens een training op de Krajicek Playgrounds zelf ervaren hoe zij sport- en spelactiviteiten in de wijk anders kunnen organiseren. De training is ontwikkeld en gegeven in het kader van Play2Improve, een ZonMw-project dat wordt uitgevoerd door het AmsterdamUMC (locatie VU) en het Mulier Instituut.

Om motorische vaardigheden en fitheid te verbeteren, is het nodig om in alle contexten waar kinderen komen, zoals op school, sport en in de wijk, aandacht te hebben voor beweegstimulering. Het sport- en beweegaanbod, bijvoorbeeld in de wijk, trekt vaak vooral de al actieve en motorisch vaardigere kinderen aan. Buurtsportcoaches hebben de uitdagende taak ook de minder actieve en motorisch vaardige kinderen te bereiken, zodat ook zij met plezier gaan bewegen.

Het Mulier Instituut heeft drie tips om activiteiten op bijvoorbeeld speelveldjes in de wijk zo te organiseren dat alle kinderen mee kunnen doen:

1. Zorg dat het speelveld in de wijk geen competitieve maar een coöperatieve omgeving is. Bijvoorbeeld door in de regels van een spel te voorkomen dat de vaardige kinderen beloond worden en meer speeltijd krijgen. In plaats van een extra punt of leven kan de winnaar een extra uitdaging krijgen, zoals met één hand of op één been spelen.
2. Zorg dat binnen het spel- en sportaanbod zelf al rekening wordt gehouden met verschillende vaardigheden. Bijvoorbeeld door vaardige kinderen een groter doel te laten verdedigen of in een groter veld of vak te laten spelen.
3. Maak de groepen met kinderen kleiner, want dat zorgt voor intensiever spel. Deel daarom een speelveld in tweeën en laat kinderen drie tegen drie spelen op een half veld in plaats van zes tegen zes op een heel veld. Richt het speelveld daarnaast zo in dat je tegelijk verschillende spellen voor verschillende leeftijden kunt doen.

resultaten, aanwezige (zwem)diploma's en sportvoorkeuren. Het is mogelijk om digitale badges uit te delen bij goede prestaties. Er zijn er zeven voor onder andere doorzettingsvermogen, leiderschap, helpen en het overwinnen van angst. Ook kunnen foto's of filmpjes van een bijzondere prestatie worden toegevoegd en kunnen resultaten uit meetinstrumenten aan de app worden gekoppeld. Door middel van challenges worden leerlingen uitgedaagd en de docent kan via de app heel makkelijk vragen stellen aan de klas als geheel of de leerling individueel. Dijk-

stra: "Er is in de les een tablet met de app aanwezig. Die wordt betrokken in de les, zodat steeds een leerling de vragen kan invullen. Dat kost niet meer dan een minuut per kind."

Zo ontstaat gaandeweg een gedetailleerd portfolio per leerling. Zowel docenten als leerlingen en ouders krijgen instant feedback. "Die informatie is heel waardevol, want de leerkracht kan de les goed aanpassen aan het niveau van de leerling. We merken dat de buurtsportcoaches die ermee werken informatie over leerlingen ook veel bewuster opslaan en gebruiken

in de les dan voorheen", zegt Dijkstra.

Voor de leerlingen werken de gaming elementen in de Gymfolio.app stimulerend. Van der Hoeven: "Een aantal keer per jaar krijgt de leerling een Gymfolio-rapport op papier met daarin de resultaten van de afgelopen periode. Dat zegt veel meer dan dat ene cijfer in het schoolrapport." ■

Hoe werkt de gemeente?

Verreweg de meeste cultuur- en buurtsportcoaches werken voor, met of in opdracht van een gemeente. Maar hoe een gemeente precies werkt, weten ze vaak niet. "Zaken als formele besluitvorming, accommodatiebeleid, financiën en wettelijk kader en het krachtenveld tussen politiek, bestuur en ambtenarij zitten niet in de opleidingen. Dat is een gemis", zegt Jan Bellemakers, hoofd Sport en Bewegen bij de gemeente 's-Hertogenbosch.

Daarnaast werkt Bellemakers als cursusleider en procesbegeleider op het gebied van sport, bewegen en bestuur. Samen met de Landelijke Academie Buurtsportcoaches en enkele collega's uit diverse gemeenten, heeft hij de cursus 'Hoe werkt de gemeente nou?' ontwikkeld. "Met deze cursus willen we de hiaten in de kennis van buurtsportcoaches opvullen", zegt hij.

Dat dat nodig is, blijkt uit het voorbeeld dat Bellemakers geeft uit zijn eigen gemeente. Regelmatig kregen buurtsportcoaches aan wie hij leidinggeeft, vragen van inwoners of het mogelijk was om een sportfaciliteit in de openbare ruimte te realiseren. "Dat is voor die buurtsportcoaches een zoektocht. Bij wie moet je dan zijn, hoe zit het met de financiën, zijn er eventueel subsidies, waar moet je verder nog rekening mee houden?"

Nu heeft 's-Hertogenbosch de luxe dat er 50 mensen op het bureau sport en bewegen werken, dus er waren collega's die konden helpen. Bellemakers: "Maar bij kleinere gemeenten is dat niet zo.

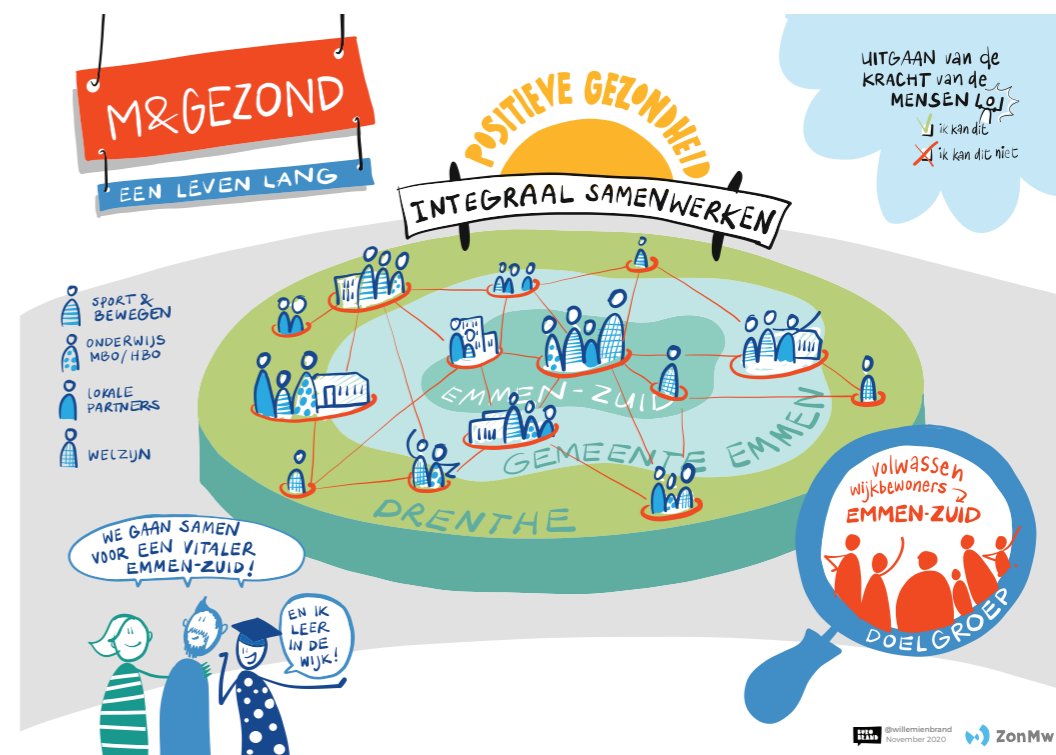
En bovendien werkt elke gemeente weer anders. Dat komt ook in de cursus naar voren, net als de mogelijkheden die dat biedt om samen te werken. Deelnemers leren ook van elkaar, hoe bepaalde zaken bij hen in de gemeente gaan."

De cursus is afgelopen jaar twee keer in pilotvorm gegeven. Nu wordt hij uitgerold over alle vijf buurtsportcoachacademies. In twee dagen worden deelnemers bijgespijkerd in onder andere staatsinrichting, de beleidscyclus in gemeenten, besluitvorming, formele en informele invloed, accommodaties, rolverdeling in de sport, samenwerking en wat je daar als buurtsportcoach in je dagelijkse werkzaamheden allemaal aan hebt. Daarnaast is er ruimte voor het bespreken van casuïstiek.

De reacties van deelnemers aan de pilots waren overwegend enthousiast. Natuurlijk staat niet alles even dicht bij de primaire interessegebieden van buurtsportcoaches. Bellemakers: "Het is daarom echt niet zo dat we uren besteden aan droge staatskunde of het accommodatiebeleid tot achter de komma bespreken. Maar we pikken juist de punten eruit waar ze wat aan hebben. Tachtig procent van de politieke aandacht én van het budget gaat immers naar accommodaties, om maar een voorbeeld te noemen. Die bredere kijk is waardevol, zodat buurtsportcoaches makkelijker hun weg in het woud van de lokale besluitvorming kunnen vinden en weten in welk krachtenveld zij werken."

“Met deze cursus vinden buurtsportcoaches makkelijker hun weg in het woud van de lokale besluitvorming en leren ze in welk krachtenveld zij werken”

Jan Bellemakers (hoofd Sport en Bewegen 's-Hertogenbosch)

Meedoen aan een living lab levert veel op

In 2020 kregen vijftien gemeenten een subsidie van ZonMw en Sportinnovator om een living lab te creëren rond sport en bewegen. Een living lab is, de naam zegt het al, een soort (openlucht) laboratorium waar verschillende partijen samenwerken aan een gemeenschappelijk doel. Dit kunnen bedrijven zijn, maar ook onderwijsinstellingen, maatschappelijke organisaties en buurtsport- en cultuurcoaches. Bovendien zijn de bewoners altijd vanaf het begin betrokken bij een living lab.

Een van de living labs is M&Gezond in Emmen. Silvia Brouwer, onderzoeker en practor Vitaliteit op het Alfa-College in Groningen, is projectcoördinator van M&Gezond. "Het doel is om samen met buurtbewoners van de wijk Bargeres initiatieven te ontwikkelen die goed zijn voor hun gezondheid, zowel fysiek als mentaal", vertelt ze. Twee jaar geleden is het living lab gestart. Vanaf het begin waren de buurtsportcoaches betrokken, net als welzijnswerk en de gebiedscoördinator. Ook studenten van onder andere de opleidingen sport en bewegen en sportkunde van de Hanzehogeschool en het Drenthe College werkten al snel mee. Buurtbewoners werden gevraagd om hun dromen voor hun wijk te tekenen om hen actief bij het living lab te betrekken. "Ze gingen hiervoor onder andere op excursie naar dorpen en wijken in de buurt om te kijken wat daar voor voorzieningen waren", zegt Brouwer.

Concreet heeft het living lab tot nu toe twee initiatieven opgeleverd. Fit in Zuid, een beweeg- en leefstijlproject waarbij bewoners individu-

eel of in groepjes door studenten, een buurtsportcoach en voedingsdeskundige worden begeleid in bewegen en gezonde voeding, en de inrichting van een beweeg- en ontmoetingsplaats voor wijkbewoners. Daar organiseren buurtsportcoaches en welzijnswerkers gezamenlijk activiteiten.

Maar een grotere winst dan deze twee initiatieven vindt Brouwer de manier waarop partijen in de wijk met elkaar samenwerken. Als voorbeeld noemt ze buurtsportcoaches en welzijnswerkers. "Allebei werkten ze met een uitvoeringsplan. Bij de buurtsportcoaches stond daar voor een jaar heel precies in welke activiteiten ze wilden organiseren. Het welzijnswerk werkte meer met vijf globale thema's. Maar er bleek aardig wat overlap in de plannen te zitten. Tegenwoordig zitten beiden bij elkaar voor ze een jaarplan maken en kijken ze waar ze gezamenlijk activiteiten kunnen oppakken."

Een tweede plus van de aanpak van het living lab is de betrokkenheid van studenten van allerlei opleidingen. "De buurtsportcoaches van de toekomst, maar ook de welzijnswerkers en andere toekomstige professionals in een wijk, leren al tijdens hun opleiding met elkaar samen te werken. Nu al ontstaat daardoor een netwerk voor toekomstige samenwerking. Daar gaan bewoners in de toekomst veel profijt van hebben", zegt Brouwer.

Brouwer denkt dat buurtsportcoaches veel kunnen leren door te participeren in een living lab. "Het zal voor sommige buurtsportcoaches even wennen zijn. Maar samenwerken met allerlei partijen in een wijk levert veel nieuwe inzichten op. Dat geldt ook voor het samen met bewoners bedenken en opzetten van initiatieven."